

УДК 373:371.2.81

Ганна Бельська

ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГА І ДІТЕЙ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

А Розглянуте завдання навчання дітей дошкільного віку та першого класу загальноосвітньої школи іноземної мови, згідно з Державними стандартами освіти. Охарактеризовані методи, за допомогою яких здійснюється встановлення позитивної навчальної взаємодії педагога та дітей.

Ключові слова: діти дошкільного віку, учні першого класу, педагог, іноземна мова, взаємодія.

Анна Бельська. Взаимодействие педагога и детей при изучении иностранного языка.

А Рассмотрены задачи обучения детей дошкольного возраста и первого класса общеобразовательной школы иностранному языку в соответствии с Государственными стандартами образования. Охарактеризованы приёмы, при помощи которых устанавливается положительное учебное взаимодействие педагога и детей.

Ключевые слова: дети дошкольного возраста, первоклассники, педагог, иностранный язык, взаимодействие.

Anna Belenkaya. Pedagogues and students' interaction in the process of foreign language teaching.

С The task of foreign language teaching of pre-school children and children of the first grade of secondary school according to the educational state standards is considered. The methods by means of which the positive educational interaction establishes between pedagogue and students are characterized.

Key words: pre-school children, children of the first grade, pedagogue, foreign language, interaction.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Складний і багатогранний процес глобалізації, що поширюється на всі сфери суспільного життя, зумовив перегляд змісту навчання в системі освіти. Взаємоближення культур різних народів, обумовлене розвитком науки і техніки, призвело до того, що діти з раннього віку все частіше опиняються включеними у багатовимірний інформаційний простір, успішне орієнтування в якому забезпечує комунікативна (у т. ч. й іншомовна) компетентність. Діти подорожують із батьками за межі рідної країни; завдяки художній літературі, телебаченню, Інтернету знайомляться з культурою інших країн, опановують ази іноземної мови, долучаючись до ІКТ-технологій на побутовому рівні.

Із кожним роком зростає увага до навчання іноземних мов у загальноосвітніх навчальних закладах. У 2012–2013 н. р. відповідно до нового Державного стандарту початкової загальної освіти, затвердженого постановою № 462 Кабінету Міністрів України від 20 квітня 2011 року, розпочалося обов'язкове вивчення іноземної мови з першого класу. Таким чином, була забезпечена нормативно-правова наступність викладання предмета з 1 по 11 класи.

До варіативної частини оновленого Базового компоненту дошкільної освіти, затвердженого Наказом МОНмолодьспорту № 615 від 22 травня 2012 р., також включена іноземна мова. Базовий компонент є

Державним стандартом дошкільної освіти і введення до його змісту іноземної мови свідчить про актуальність проблеми. Проте володіння іноземною мовою – це не лише вимога програм навчальних закладів, а природна потреба сучасних дітей та їхніх батьків, які живуть у багатомовному полікультурному світі.

Аналіз останніх джерел і публікацій, у яких започатковане розв'язання означеної проблеми. Сучасні дослідження науковців О.В. Лободи, О. Й. Негневицької, О.Ю. Протасової, А.М. Шахнарович, І.Л. Шолпо, В.В. Шебедіної, З.Я. Футурман та низки інших свідчать про широкі можливості й успішність навчання дітей іноземної мови з 5-річного і навіть 3-річного віку. Спираючись на фізіологічні – пластичність кори головного мозку, розвинута уява – та психологічні особливості дошкільнят – допитливість, потреба у нових враженнях, комунікабельність, відсутність комплексів, наявність пізнавальних інтересів, бажання отримати схвалення за досягнуті успіхи від значущого дорослого та визнання серед однолітків – ними розроблені цікаві ігрові методи навчання дітей іноземної мови.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Проте, широке використання наочності та ігрових методів навчання дошкільнят має базуватися на тісному позитивному емоційному контакті педагога і дитини. Лише в цьому випадку отриманий результат буде міцним.

Метою даної статті є окреслення завдань навчання дітей дошкільного та молодшого шкільного віку іноземної мови в світлі вимог нових стандартів дошкільної та початкової освіти, характеристика педагогічних прийомів, спрямованих на встановлення навчальної взаємодії педагога та дітей на заняттях з іноземної мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Попри існування різних точок зору на доцільність вивчення з дошкільного віку іноземної мови, більшість сучасних науковців вважає, що розпочинати вивчення іноземної мови в ДНЗ доцільно з 5 років за умови сформованості у дитини норм і вмій рідного мовлення, готовності до цього виду діяльності. При цьому зазначається, що надзвичайно важливими факторами, які впливають на успішність цього процесу, є індивідуальні особливості дітей і стан їхнього здоров'я. Основна мета вивчення іноземної мови в дошкільному віці та першому класі загальноосвітньої школи – пропедевтична.

Мета навчання іноземної мови дітей дошкільного віку передбачає насамперед практичне оволодіння нею. Тому перед педагогом, який навчає дошкільнят, стоять такі завдання:

- формування й розвиток іншомовних фонетичних навичок;
- розвиток навичок аудіювання – розуміння мови на слух;
- розвиток навичок говоріння (формування у дитини уявлення про іноземну мову як засіб спілкування);
- формування й поповнення іншомовного лексичного запасу.

Ключовими вимогами програми першого класу є:

- аудіювання;
- розвиток усного мовлення – вміння називати та описувати (не розповідати);
- опанування основами читання – лише озвучення букв алфавіту, слів, словосполучень;
- опанування початковими вміннями з письма – писати літери алфавіту, відтворювати графічний образ букв, слів, словосполучень (тобто, обводити, а не писати самостійно чи під диктовку, списувати).

У дошкільному віці та першому класі не рекомендується вивчення граматики, читання за транскрипцією, читання речень, використання словникових диктантів, зазубрювання текстів обсягом понад 3–4 речення. Вчителі, які викладатимуть предмет у першому класі, мають пам'ятати, що збереження психічного та фізичного здоров'я шестирічок є їхнім основним завданням у процесі викладання. Не можна допускати перевантаження учнів зайвими вимогами, що не визначенні програмою.

Взаємодія вчителя і дитини у вивченні іноземної мови – це складний і багатогранний процес, що в першу чергу базується на співпраці та взаємовпливі його учасників. Засвоєння іноземної мови відбувається в контексті активного розвитку таких психічних процесів, як пам'ять, увага, уява, мислення та сприймання, що несуть у собі безпосередній вплив на соціалізацію особистості. Тісне співробітництво та взаєморозуміння педагога з дітьми сприяють оптимальному розвитку маленьких учнів і спонукають їх до навчання.

Для дитини надзвичайно важливим є емоційний контакт з педагогом. Пригадайте своє дитинство:

в шкільному віці ви добре знали той предмет, який викладав улюблений учитель. Якщо ж симпатії до вчителя не було, вивчення навчального предмета давалося важко. Успішність тісно пов'язана з інтересом до навчання. Тож сформувані і розвинути його необхідно. В арсеналі вчителя іноземної мови для дітей дошкільного і молодшого шкільного віку має бути безліч цікавих історій насамперед про країну, мова якої вивчається, про її історію та традиції, людей, героїв авторських казок та етносу, персонажів мультфільмів тощо.

Ураховуючи той факт, що для отримання позитивного результату на початковому етапі вивчення іноземної мови дітей необхідно зацікавити предметом вивчення, підготовчий період педагог починає з формування мотивації. Мотивом може слугувати:

- планування родиною дитини відпочинку за кордоном і необхідність у зв'язку з цим опанування елементарними навичками спілкування;
- створення ігрової ситуації «Прийом зарубіжних гостей – дітей з Англії»;
- організація сюжетно-рольової гри за мотивами творів англійських письменників (Алана Мілна, Редьярда Кіплінга, Джеймса Баррі, Кеннет Грехем, Льюїса Керола, Дональда Біссета та ін.);
- підготовка вистави іноземною мовою для учнів 1-го класу (батьків, учителів, інших гостей ДНЗ) – драматизація одного відомого твору чи серії маленьких творів – наприклад, народних англійських пісеньок, переклад яких здійснив К. Чуковський: «Котаусі та Маусі», «Жив на світі чоловічок», «Курочка» тощо;
- гра і навчання за комп'ютерними програмами англійської мови.

Оскільки в дошкільному віці вольові зусилля дітей тільки починають проявлятися у формі усвідомлюваних довільних дій, дитина 5–6 років не може повною мірою регулювати свою діяльність без допомоги дорослого. Як свідчать дослідження в галузі вікової психології, окрім незвичного різкого подразника й вольового зусилля джерелом уваги для дітей стає інтерес або творче завдання, яке дитині цікаво виконувати разом із дорослим та іншими дітьми. Спільна діяльність: гра, малювання, праця в дошкільному віці тісно пов'язані з навчанням і, за умови творчого підходу вихователя до навчального процесу, з успіхом можуть застосовуватися ним для формування у дитини мотивації вивчення іноземної мови.

Наприклад, уявіть собі похмурий сірий ранок: діти в групі дитячого садка, за вікном дощ, настрої ніякий, хочеться спати. Очі дітей раз у раз звертаються до вікна: чи скоро можна буде йти на прогулянку, але дощ стукає по підвіконню... «Діти, підійдіть до мене, послухаємо, що говорить дощ», – звертається вихователь до дітей. «Він точно щось говорить, бо ми чуємо звуки. Які це звуки? Давайте спробуємо скласти їх у слова! Чуєте, коли дощ падає на підвіконня, він говорить: «кап-кап-кап». Коли стікає з підвіконня: «ті-ті-ті». Не можу я ці звуки скласти у слова. Незрозуміло. Хоча... дощі приносять західний вітер. Саме там, на Заході, знаходиться країна дощів і туманів. Знаєте, як вона називається? Так, це Англія. Люди там майже завжди ходять із парасольками, полюблюють гарячий чай, а розмовляють англійською мовою. Можливо, і дощ говорить англійською? Чи знаєте ви, що означає англійське слово «сар»? «tea»? «Сар» означає «чашка», а «tea» – чай. Наш дощ повторює слова: чашка і чай. Вслухаймося. Повторіть слова дощу. Певно дощ хоче сказати, що у таку негоду непо-

гано випити гарячого чаю. А давайте і приготуємо чай. Сервіруймо посуд до чаю. Усе, що я робитиму, я пояснюватиму дошки і вам англійською мовою. А можливо, хтось із вас знає, як буде англійською: блюдце, чайна ложка, цукор? А як сказати: подай мені, будь ласка, чашку (чай гарячий, смачний, солодкий, дякую тощо)? Давайте уявимо себе англійцями, будемо пити чай і розмовляти англійською».

Після такого заняття-гри, заняття-спілкування можна помалювати. Темою малювання можуть стати парасольки від дощу. У ході обговорення з дитиною вибору кольору для парасольки можна закріпити (чи вивчити) назви кольорів англійською мовою: червоний, зелений, жовтий, синій, голубий, золотий, фіолетовий, смугастий, різнокольоровий. «Виставка парасольок» не лише прикрасить кімнату, але й тривалий час слугуватиме стимулом для розмов, засобом закріплення назв кольорів англійською мовою тощо.

Дітям цікаво буде дізнатися про географічне положення Англії, розглянувши його на карті чи глобусі, про королеву та королівський палац, традиції та цікавинки країни, місце та роль англійської мови в сучасному соціумі. Знання про країну спонукають до вивчення її мови.

Інтерес до занять іноземної мови також підвищується за рахунок використання педагогом казкових чи побутових ситуацій, дидактичних, комунікативних, рухливих ігор, дитячих пісень, що супроводжуються відповідними текстами рухами, римівок, лічилок, драматизацій, віршів.

Загалом, заняття з іноземної мови (як і будь-які інші) в період дошкільного дитинства мають стати для малюків митями чудових відкриттів, можливістю долучитися до культури іншого і рідного народів, чарівного світу казок, музики, театру, перевтілень і загалом до творчості в широкому розумінні слова.

У початковій школі навчання дітей іноземної мови відбувається на уроках. Як форма організації навчання дітей, урок має чітко організовану структуру, регламентованість кожного елемента якої унеможливує подачу навчального матеріалу в тому вигляді, до якого діти звикли в умовах ДНЗ. Проте першокласники ще залишаються емоційно залежними від якості взаємини з вчителем, і це позначається на їхній успішності.

Як засвідчують результати психолого-педагогічних спостережень, емоційний рівень уроку можна підняти за допомогою зовнішніх засобів – через відповідне оформлення навчальної діяльності: використання яскравої наочності, художніх образів при читанні текстового матеріалу, проведення уроку в формі гри, використання на уроці англійської мови музики та співів, декількаразову зміну темпу уроку тощо.

Ще більшої емоційності набуває урок, коли діти відчувають щирі підтримку своїх успіхів з боку вчителя, бачать його зацікавленість та активне включення у їхню діяльність. При безпосередній включеності вчителя до ігрової діяльності на уроці педагогічна взаємодія базується на колективізмі та емоційній близькості вчителя і учнів, що веде до розуміння вчителем існуючих проблем у вивченні іноземної мови дітьми та їхнього подальшого успішного вирішення.

На уроці вчитель може використати наступні прийоми активізації пізнавальної діяльності дітей:

- постановка привабливої, доступної мети уроку;
- перенесення увагою дитини на територію іншої країни: «Уявіть, що ми опинилися в Англії» (туристами на березі Темзи, в палаці англійської королеви, у середньовічному лицарському замку, на турнірі, або

просто заблукали в сучасному Лондоні);

- введення у казкову ситуацію;
- допущення вчителем помилки, яку діти мають знайти;
- драматизація твору англійською мовою;
- «тихе» опитування (коли відповідь учня чує лише вчитель);
- подання навчального завдання у формі загадки;
- виконання завдань парами;
- перегляд короткометражних мультфільмів англійською мовою;
- прослуховування діалогів, дитячих віршів і пісень англійською мовою;
- використання ігрових вправ на закріплення матеріалу;
- проведення фізкультхвилинок іноземною мовою;
- малювання за змістом навчального матеріалу;
- створення «ситуації успіху»;
- доброзичливе оцінювання результатів діяльності учнів.

Ефективність кожного з означених прийомів цілком залежить від особистості педагога, його ставлення до дітей і власної професійної діяльності, вміння створити в класі атмосферу радісних відкриттів і досягнень, довіри і творчості.

Висновки та результати дослідження, перспективи подальших розвідок у пропонованому напрямку. Діти дошкільного та молодшого шкільного віку відрізняються великою емоційністю, розвинутою емпатією та бажанням учитися. На жаль, по закінченні початкової школи більшість із них втрачає інтерес до навчання. Причиною цього явища є надмірна перевантаженість дітей, невстигання у школі, а також відсутність емоційного контакту з педагогом. Особистість вихователя дітей дошкільного віку і вчителя початкової школи має ключове значення при формуванні у дітей пізнавальної активності. За умови встановлення емоційного контакту з педагогом у дітей спостерігається стрімкий розвиток усіх пізнавальних процесів, вони успішно навчаються і досягають вагомих результатів в опануванні всіма шкільними навчальними предметами, зокрема й іноземною мовою.

Нині лишаються проблемними питання методичного забезпечення навчання дітей дошкільного і молодшого шкільного віку іноземної мови, організації індивідуалізованого навчання в умовах першого класу загальноосвітньої школи. Потребує подальшого вдосконалення психологічна підготовка майбутнього вихователя дітей дошкільного віку та вчителя початкової школи до навчання дітей іноземної мови. Так, в умовах навчання у вищій школі та набуття в ній майбутніми педагогами базової професійної компетентності, доцільно в курсі «Основи педагогічної майстерності» та «Педагогічна творчість» ввести низку практичних занять, на яких студенти могли б повправлятися у вмінні використовувати інтерактивні прийоми навчання іноземної мови, виразно декламувати вірші або читати за ролями твори іноземною мовою. Доцільно переглянути і зміст педагогічних навчальних практик та індивідуальних навчально-дослідних завдань для студентів у контексті формування вмінь встановлювати взаємодію з дітьми.

Література

1. Леонтьев А.А. Психологические предпосылки раннего овладения иностранным языком / А. А. Леонтьев // Иностранные языки в школе. – 1985. – №5. – С. 24–29.
2. Павлюк А.В. Організація навчання іноземної мови в дошкільних навчальних закладах / А. В. Павлюк // Таврійський вісник освіти. – 2011. – №2 (34). – С. 165–170.
3. Шкваріна Т.М. Сім законів ефективного навчання іноземної мови / Т. М. Шкваріна // Дошкільне виховання. – 2010. – №4. – С. 14.
4. GlobalSchoolnet [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalschoolnet.org/gsh/pr>. – Заголовок з екрану.